VLASTNÉ MENO V KONTEXTE NOMINAČNÝCH VZŤAHOV (PRÍPAD EPONÝM)¹

MARTIN OLOŠTIAK

Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, Prešov, Slovensko

OLOŠTIAK, Martin: Proper name within the framework of nomination. The case of eponyms. *Jazykovedný časopis (Journal of Linguistics)*, 2021, Vol. 72, No 1, pp. 80 – 100.

Abstract: The paper explores deonymic nomination, i.e. the formation of appellatives (eponyms) from proper names. By an eponym, any type of non-onymic unit formed from proper name is understood. The analysis is conducted using a database of 1,250 eponyms from *Slovník slovenských eponym* (Dictionary of Slovak Eponyms; Ološtiak et al., 2018) and a theory of lexical motivation as a methodological background is applied. From this viewpoint, formation of eponyms can be characterized as the loss of onymic motivation (onymic demotivation) and at the same time the acquisition of another type of motivation depending on the type of word-formation process (in a broader sense). In this regard, a word-formation process is understood as any way of coining a new lexeme (one-word unit, multi-word expression, new meaning, abbreviation, borrowing etc.). Eponyms are frequently coined by derivation (word-formation motivation, e.g. *Albert* ‘Albert County (Canada)’ → *albertit* ‘albertite’, *Heine* → *heineovský* ‘of or relating to H. Heine’) and by semantic shift with no part-of-speech change (semantic motivation, e.g. *Pascal* → *pascal*). Other processes are rare: part-of-speech change with no shift in morphemics (morphological motivation, e.g. *Ježiš* (noun) ‘Jesus’ → *ježiš* (interjection) ‘Jesus, an expression of emotion – surprise, anger, shock etc.’), abbreviation (abbreviation motivation, e.g. *Mikojan* + *Gurevič* → *mig* ‘a military aircraft’). In Slovak, most of the eponyms are loanwords (97.4%), thus, a special position is occupied by interlingual motivation.

Key words: onomastics, nomination, eponymy, word-formation, polysemy (ambisemy), borrowing, Slovak language

ÚVODNÉ POZNÁMKY

Cieľom predkladanej štúdie je prispieť k poznaniu nominačných vzťahov vlastných mien. Zameriavame sa na čiastkový aspekt súvisiaci s vlastným menom ako východiskom procesu tvorenia nepropriálnych pomenovaní, konkrétne na charakteristiku apelativizačných procesov. Podobne ako Mária Šalingová (1973, s. 229 – 230) sa nazdávame, že aj tento aspekt si v onomastickom bádani zaslúži pozornosť. Problematiku uchopujeme čisto cez prizmu nominácie – tvorenia pomenovaní. Ostatnými aspektmi (napr. semiotickými, pragmalingvistickými) sa nezaobráame. Materiálovú bázu prezentovaného výskumu tvorí *Slovník slovenských eponym* (Ološtiak et al., 2018).

¹ Príspevok bol vypracovaný v rámci projektu VEGA č. 1/0083/19 (50 %). Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-18-0046 (50 %).

Na ktorýkoľvek typ lexikálneho znaku (a teda aj na vlastné meno) sa môžeme pozeráť aj ako na priesečník nominačných vzťahov (porov. [1]).² To značí, že **proprium** funguje jednak ako výsledok istého nominačného vzťahu, jednak môže fungovať ako východisko ďalšieho nominačného vzťahu. V prvom prípade sa uvažuje o **onymickej nominácii**, t. j. o utvorení vlastného mena. Tento proces sa môže realizovať na dvoch úrovniach: a) **neproprium** → **proprium** (proprializácia, onymizácia), napr. *baník* → *Baník* (antroponymum, priezvisko), *vinotéka* → *Vinotéka* (chrématonymum, názov vinárne), *hníly* → *Hnilec* (hydronymum); b) **proprium** → **proprium** (transonymizácia³), napr. *Sitno* (toponymum – oronymum) → *Sitno* (chrématonymum, názov vlakového spoja), *Bakchus* (antroponymum) → *Bakchus* (chrématonymum, názov vinárne). Pri tvorení viacslovných a skratkových proprií sa tieto dve úrovne môžu kombinovať, napr. *most* + *SNP* → *Most SNP*, *Bednár* + *dcéry* → *Bery* (logonymum) (komplexnejšie o spôsoboch tvorenia vlastných mien porov. Ološtiak, 2010; 2018, s. 46 – 66).

V druhom prípade uvažujeme o **deonymickej nominácii**, t. j. o tvorení od vlastného mena. Tento proces sa taktiež môže realizovať na dvoch úrovniach: a) **proprium** → **proprium** (transonymizácia), napr. *Stanislav* (rodné meno) → *Stanislav* (priezvisko), *Ján* → *Jana*, (*Banská*) *Hodruša* + (*Dolné*) *Hámre* → *Hodruša-Hámre*; b) **proprium** → **neproprium** (apelativizácia, deproprializácia), napr. *Martin* (toponymum) → *martinský*, *Adonis* → *adonis*.

[1] Proprium ako priesečník nominačných vzťahov

² Termín nominácia chápeme v procesuálnom zmysle, teda ako pomenovací akt, výsledkom ktorého je jednoslovná alebo viacslovná lexikálna jednotka (porov. Mistrík et al., 1993, s. 297 – 298; Hladká, 2016b). K prehľadu doterajších prístupov k problematike vlastného mena v nominačných súvislostiach v slovenskej a českej lingvistike porov. Martin Ološtiak (2018, s. 12 – 28).

³ Termínom transonymizácia pomenúvame akýkoľvek nominačný proces na úrovni **proprium** → **proprium** bez ohľadu na to, či pri prechode z jednej onymickej triedy do inej onymickej triedy dochádza k zmene morfematickej štruktúry či k redukcii. Podľa toho rozlišujeme jednoduchú, slovotvornú, abreviačnú a prepozičnú transonymizáciu (Ološtiak, 2010; 2018, s. 60 – 61). Tradične sa o transonymizácii uvažuje len v prípadoch typu *Sitno* → *Sitno*; porov. Alexandra Superanskaja et al. (1986); Rudolf Šrámek (1999, s. 56); Vincent Blanár (2005, s. 24). Novšie sa však uvažuje aj širšie jednak o čistej transonymizácii (bez formálnej zmeny) (napr. rieka *Haná* → choronymum *Haná*) a o rozšírenej transonymizácii: a) s formálnou obmenou (rieka *Svitava* → ojkonymá *Svitavy*, *Svitávka*); b) s lexikálnym rozšírením (napr. *mesto Olomouc* → *Sigma Olomouc*); porov. Šrámek (2003 – 2004), Jana M. Tušková (2012), Pavol Odaloš (2014), Jana Pleskalová (2016b).

V ďalšej časti nás bude zaujímať deonymická nominácia na úrovni proprium → neproprium, t. j. apelativizácia, deproprializácia, deonymizácia. Namiesto termínu *apelatívum* zámerne používame termín *neproprium*, pretože apelatívnosť implikuje substantívnosť a nám ide o depropriálne tvorenie pomenovaní z akéhokoľvek slovného druhu, napr. *Abrahám* → *abrahámoviny* (sub.), *Dubček* → *dubčekovský* (adj.), *Silvester* → *silvestrovať* (ver.), *Ježiš* → *ježiš* (int.). Faktom však je, že na pomenovanie tohto procesu je termín apelativizácia zaužívaný,⁴ keďže v lingvistike sa prototypovo pracuje s dichotómiou apelatívum – proprium.

S procesom deonymickej nominácie sa spája termín **eponymum**, ktorý sa však nepoužíva jednotne (upozorňuje na to napríklad D. Crystal, 1995, s. 155). V onomastike sa eponymum často vymedzuje ako vlastné meno (dokonca niekedy len ako osobné meno), od ktorého sa tvorí iné vlastné meno. V terminologickom zozname *List of Key Onomastic Terms* (ďalej LKOT) Medzinárodného komitétu onomastických vied (International Council of Onomastic Sciences), zverejnenom na internete,⁵ sa uvádza takáto definícia: „eponymum – vlastné meno osoby alebo skupiny osôb, ktoré tvorí základ pomenovania inej osoby, rodiny, miesta, veci atď. – napr. osobné meno *Washington* – toponymum *Washington*, osobné meno *Albert* – toponymum *Lake Albert/Lac Albert*, osobné meno *Sládkovič* – toponymum *Sládkovičovo*“.⁶ Podobné definície možno nájsť v *Novom encyklopedickom slovníku češtiny* pod heslom *eponym* (Pleskalová, 2016a),⁷ v *Slovníku ruskej onomastickej terminológie* pod heslom *эпоним* (Podol'skaja, 1978)⁸ či v *Slovníku ukrajinskej onomastickej terminológie* pod heslom *епонімна назва* (Bučko – Tkačova, 2012).⁹ V poslednom menova-

⁴ Rozlišuje sa pritom priama (sémantická) a nepriama (slovotvorná) apelativizácia (Hladká, 2016a). Výber ďalších prác, ktoré sa venujú tomuto javu: M. Šalingová (1973), Eva Pokorná (1978), Ladislav Dvonč (1987), Alena Hovorková (1988), Emanuel Michálek (1991/1992), Ľubor Králik (2000, 2007), R. Šrámek (1999, s. 55), Olga Martincová (2003, 2011), Eva Jandová (2013).

⁵ Ide o pdf súbory v angličtine, nemčine a vo francúzštine na adrese <https://icosweb.net/publications/onomastic-terminology/>.

⁶ Uvádzame oficiálny slovenský preklad s poznámkou schválenou členmi predsedníctva Slovenskej onomastickej komisie. Originálna anglická definícia má takúto podobu: „eponym – proper name of a person or group of persons, forming the basis of the name of another person, family, place, object etc., e.g. personal name *Washington* – toponym *Washington*, personal name *Albert* – toponym *Lake Albert/Lac Albert*“.

⁷ Heslo **eponym**: „Vlastní jméno osoby, které slouží jako východisko pro pojmenování osoby, rodu, rodiny, místa, věci atd.“ Autorka uvádza príklady *Přemysl* > *Přemyslovci*, *Karel* > *Karlov* a vo svojom výklade cituje onomastické terminologické slovníky *Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky*. Zpravodaj Místopisné komise ČSAV (Svoboda et al., 1973, s. 79) a *Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika* (1983, s. 131).

⁸ Heslo **эпоним**: „Лицо, имя которого послужило для образования любого другого онима“ (Podol'skaja, 1978, s. 165 – 166). Spomedzi viacerých autorkiných príkladov možno uviesť osobné meno *Ярослав* → toponymum *Ярославль*, osobné meno *Коперник* → selenonymum *Коперник*.

⁹ Heslo **епонім**: „найменування особи, іменем якої названо певний об'єкт, від імені якої утворено будь-який інший онім“ (Bučko – Tkačova, 2012, s. 85) takmer so všetkými rovnakými príkladmi, aké uvádza Podol'skaja (porov. predchádzajúcu poznámku).

nom slovníku sa terminologicky pomenúvajú aj lexémy utvorené z eponým – tzv. *eponymické názvy* (епонімна назва).

Eponymá sa používajú aj v toponymickom kontexte. Svante Strandberg (2016, s. 105) odkazuje na termín *eponymizácia*, ktorý charakterizuje ako použitie existujúcej toponymickej formy na pomenovanie ďalšieho (iného, nového) toponymického objektu; podobne Stefan Brink (2016), ktorý pri tomto jave používa aj termín *transferred names* – prenesené vlastné mená.¹⁰

Ako eponymá sa hodnotia aj deproprializované apelatíva a apelatíva odvodené z vlastných mien. V slovenskej onomastike sa taktiež používa synonymný termín deonymické apelatívum (deonymum); porov. angl. termín deonym v LKOT¹¹ s poznámkou, že v mnohých jazykoch sa termín eponymum používa práve v tomto význame.¹² Týka sa to aj lexikografických diel; napr. poľský *Słownik eponimów czyli wyrazów odmiennych* (Kopaliński, 2006).

V prístupe uplatnenom v *Slovníku slovenských eponým* (Ološtiak et al., 2018) sa takisto prikláňame k užšiemu vymedzeniu a za eponymum považujeme deproprialnú lexikálnu jednotku, teda jednotku, ktorá bola utvorená na báze vlastného mena ako takého (nielen mena osoby). Dôležité tiež je, že výsledkom tohto procesu je neproprium. To znamená, že vlastné mená odvodené od vlastných mien (často s rovnakou formou)¹³ v našom prístupe za eponymické nepovažujeme a v uvedenom slovníku nespracúvame.

1. ONYMICKÁ NOMINÁCIA A TEÓRIA LEXIKÁLNEJ MOTIVÁCIE

V príspevku analyzujeme eponymickú nomináciu, t. j. tvorenie neproprií od proprií s využitím teórie a metodológie lexikálnej motivácie (Furdík, 2008; Ološtiak, 2011). Lexikálna motivácia predstavuje jeden z možných prístupov k skúmaniu lexikálnej zásoby. V tejto koncepcii sa lexika považuje za súbor lexikálnych jednotiek (jednoslovných a viacslovných), ktoré sú späté sieťami rôznych vzťahov. Vychádza sa z teorémy, že lexéma je neizolovaná jednotka a pri jej skúmaní sa preferuje ono-

¹⁰ „Transfer of an existing toponym to denote another place as well.“

¹¹ „Deonym – common noun derived or originating from a proper name – e.g. *tweed* from the river name *Tweed*, *watt* from the family name *Watt*, Spanish *quevedos* ‘pince-nez, a kind of glasses’ from the surname *Quevedo*, Asturian *xuan* ‘simpleton, dullard, dimwit’ from the personal name *Xuan*.“

¹² „In many languages the term eponym is used in this sense.“

¹³ V angličtine sa adjektívum *eponymous* bežne používa v takomto význame, porov. napr. vetu z anglickej Wikipédie ([https://en.wikipedia.org/wiki/Iron_Maiden_\(album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Iron_Maiden_(album))): *Iron Maiden is the eponymous debut studio album by English heavy metal band Iron Maiden*. (Iron Maiden je eponymný debutový štúdiový album britskej heavymetalovej hudobnej skupiny Iron Maiden.) Slovné spojenie *eponymný album* však možno považovať za ustálené viacslovné pomenovanie a ako pojem sa zachytáva aj v českej Wikipédii: „Eponymní album (také stejnojmenné album) je hudební album interpreta pojmenované pouze názvem této skupiny či jménem hudebníka.“ (https://cs.wikipedia.org/wiki/Eponym%C3%AD_album). Onomastika v takýchto prípadoch často pracuje s termínom transonymizácia.

maziologický prístup, ktorý odráža prirodzený smer semiózy. Lexikálna motivácia poskytuje jednak možnosť odpovedať na otázku **Prečo sa lexéma X volá tak?**, pokazuje sa na vlastnosť ako sieť vzťahov medzi lexikálnymi jednotkami,¹⁴ ako aj na vlastnosti, ktoré lexikálne jednotky nadobúdajú pod vplyvom mimojazykovej skutočnosti (porov. hodnotiace, sociálne, temporálne, teritoriálne a i. prvky spoluvytvárajúce hodnotu lexikálnych jednotiek).

Lexikálna motivácia je strechovým pojmom/termínom, v konkrétnej analýze sa pracuje so sedemnástimi typmi, ktoré rozličným spôsobom konkretizujú tézu o neizolovanosti lexikálneho vzťahu; porov. modifikovanú klasifikáciu: paradigmatická motivácia, slootovorná motivácia, fónická motivácia, morfológická motivácia, sémantická motivácia, syntaktická motivácia, frazeologická motivácia, onymická motivácia, interlingválna motivácia, abreviačná motivácia, expresívna motivácia, registrová motivácia, terminologická motivácia, sociolektická motivácia, teritoriálna motivácia, temporálna motivácia, individualizačná motivácia (Ološtiak, 2011).

Jedným z uvedených typov je aj onymická motivácia, ktorá sa týka vlastných mien. Pri charakteristike onymickej motivácie (ďalej aj OM) nadväzujeme na chápanie vlastného mena ako špecifického lexikálneho znaku. Špecifika propria vyplýva z jeho funkcií – individualizovať, identifikovať a diferencovať druhovú jednotlivinu (Blanár, 1996; Šrámek, 1999).

Vlastné meno ako špecifický druh lexikálneho znaku možno charakterizovať pomocou konceptu Juraja Dolníka, ktorý uvažuje o **princípe funkčnej separácie**: „Pôsobenie tohto princípu [princípu funkčnej separácie, pozn. M. O.] spočíva v tom, že ak sa istý typ jazykového výrazu vyznačuje istou funkčnou vlastnosťou, ktorú používatelia jazyka vnímajú ako kontrastnú vo vzťahu k vlastnostiam iných typov, pretože koreluje s nejakou osobitnou potrebou vo vzťahu k jazyku, separuje sa od ostatných typov na základe nejakej výraznej konštitučnej črty“ (Dolník, 1998, s. 21).¹⁵ V tejto súvislosti možno konštatovať, že vlastné meno vzniklo na uspokojenie

¹⁴ Jazykový znak funguje vo vzťahoch s inými jazykovými znakmi, ktoré ho rôznym spôsobom ovplyvňujú, motivujú. Tu Juraj Furdík odkazuje na poznatky J. Dolníka o paradigmatickej motivácii: „Ak hovoríme, že forma slova je motivovaná, mienime tým to, že nie je náhodné, že táto forma je taká, aká je, ale nie je ani nevyhnutné, aby takou bola (mohla by byť aj inou formou, môže sa zmeniť)“ (Dolník, 2003, s. 121). Motivácia sa teda hodnotí ako neľubovoľný, nenáhodný jav, tvoriaci stredný článok v pojmovom rade *náhodné (arbitrárne) – nenáhodné (motivované) – nevyhnutné*. Podobným spôsobom na problematiku motivovanosti nazerá Jan Holeš: „Motivovanost není opakem arbitrárnosti nebo konvenčnosti, jak se často traduje i v odborné literatuře. Motivovanost je souhrn všech faktorů, díky nimž není struktura slova nahodilá“ (Černý – Holeš, 2004, s. 51). Aj tieto poznatky dokazujú, že arbitrárnosť a motivovanosť nestoja v absolútnej opozícii.

¹⁵ V inej práci autor tento jav charakterizuje podobne: „Ak sa istý typ jazykového výrazu vyznačuje nejakou funkčnou vlastnosťou, ktorú používatelia vnímajú ako osobitne kontrastnú vo vzťahu k vlastnostiam iných typov, pretože koreluje s nejakou osobitnou potrebou vo vzťahu k jazyku, oddeľuje sa ako výrazný, jedinečný typ, separuje sa od ostatných výrazov (separácia tu koreluje s funkčnou salientnosťou, nápadnosťou, vyčnievavosťou)“ (Dolník, 2007, s. 58).

nie osobitnej komunikačnej potreby – vytvoriť a mať k dispozícii osobitné pomenovanie, ktorého funkciou je **individualizovať**, **identifikovať** a zároveň **diferencovať** príslušný denotát (výsek mimojazykovej skutočnosti) ako druhovú jednotlivinu. Takýmto spôsobom sa konštituovalo proprium – použijúc formuláciu J. Dolníka – ako výrazný, jedinečný, salientný, nápadný typ lexikálnej jednotky, ktorý sa separuje od ostatných lexém (primárne na rovine apelatívum : proprium). Z tohto hľadiska tu možno uvažovať o **princípe onymickej funkčnej separácie**.

Elementárna funkcia vlastného mena (individualizácia, identifikácia, diferenciácia) sa pregnantne vyjadruje v teórii vlastného mena V. Blanára (1996), ktorý na subkategorialnej úrovni významu propria vyčleňuje onymický príznak *spoločensky podmienená identifikácia/diferenciácia*. Proprium sa tak pokladá za jazykový znak sui generis, ktorého existencia je motivovaná osobitnými nominačnými a komunikačnými požiadavkami.¹⁶

Prostredníctvom onymickej motivácie možno odpovedať na otázku *Prečo sa lexéma vo funkcii vlastného mena utvorila?* takýmto spôsobom: *Pretože onymická lexéma vyjadruje komunikačnú potrebu pomenovať daný denotát ako jednotlivinu, teda individualizovať, identifikovať a diferencovať*. Táto potreba stojí v pozadí existencie vlastného mena. Druhá fundamentálna otázka (*Ako sa lexéma vo funkcii vlastného mena utvorila?*) sa týka „fyzického“ utvorenia propria (podrobnejšie Ološtiak, 2018, s. 34 – 38; Ološtiak, v tlači).

OM je odrazom skutočnosti, že isté denotáty (alebo skupiny denotátov) sa v ľudskej mysli chápu ako jedinečné objekty, a to v nadväznosti na požiadavku praktickej orientácie človeka vo svete, ktorá zahŕňa aj bezproblémovú individualizáciu, identifikáciu a diferenciáciu druhových jednotlivín. Túto požiadavku najdokonalejšie a najefektívnejšie uspokojuje vlastné meno (v konkurencii takých jazykových a mimojazykových prostriedkov ako napríklad ostenzia, použitie pronomín, deskripcia; fotografia, nahrávka, biometria).

Denotát sa javí natoľko dôležitý, že jazykové spoločenstvo pociťuje potrebu jazykovo ho stvárniť ako jednotlivinu. Jazykový znak, ktorý sa na uspokojenie takto motivovanej nominačnej potreby použije, následne funguje v jazykovej komunikácii, je nositeľom zväzku navzájom nevyhnutne prepojených a v jednote pôsobiacich **všeobecne onymických funkcií** („byť vlastným menom“) a **špecificky onymických funkcií** („byť určitým vlastným menom“) (o takomto chápaní onymických funkcií porov. Šrámek, 1999, s. 27).

¹⁶ Princíp onymickej funkčnej separácie v uvedenom zmysle vystihujú aj tieto slová R. Šrámka (1999, s. 23): „Individualizační funkce je primárně orientována na singulativizování jednoho prvku v rámci celku (v rámci třídy, druhu) a vzhledem k němu, diferenciační funkce se primárně orientuje na poměr těchto individualizovaných prvků navzájem. Jsou to funkce vyplývající z mimojazykových, tj. v širokém slova smyslu komunikačních potřeb. Nominační funkce pak v sobě obsahuje jak mimojazykovost, tak jazykovost, neboť prostřednictvím propriálně pojmenovacího aktu, který ve své materializované podobě má tvar jazykový, se na úrovni jazyka manifestují propriálně komunikační potřeby.“

2. EPONYMICKÁ NOMINÁCIA

Spôsoby tvorenia eponým analyzujeme na materiáli *Slovníka slovenských eponým* (Ološtiak et al., 2018; ďalej SSE), ktorý obsahuje 1 216 hesiel s 1 445 významami a 1 515 prihniezdovanými jednotkami. Do úvahy sme nebrali heslá s komponentmi (napr. *afro-*, *amerik-*, *franko-*, *polon(o)-*; spolu 20 jednotiek) ani prihniezdované jednotky. Na druhej strane samostatne sme analyzovali tie variantné jednotky, ktoré sa odlišovali spôsobom nominácie (napr. *hammond* – *hammondky*), v rámci slovotvornej motivácie boli utvorené samostatnými formantmi (napr. *hurbanista* – *hurbanovec*, *kalvinizmus* – *kalvínstvo*) alebo v rámci morfolologickej motivácie sa motivanty odlišovali východiskovou jednotkou (*kriste* – *kristepane*). Celkovo sme sa tak dopracovali k súboru 1 250 eponymických jednotiek. Z nich najviac bolo utvorených od antroponým (56,6 %), potom od toponým (31,1 %), chrématoným (11,8 %), raritne od antroponým a toponým zároveň (0,2 %) a od zooným (0,2 %); porov. [2].¹⁷

[2] Eponymické motivanty

motivant	počet	%	priklady
antroponymum	707	56,6	<i>abrahámoviny</i> , <i>archimედovský</i> , <i>baťovka</i> , <i>cicero</i> , <i>dionýzie</i> , <i>fayolizmus</i> , <i>gerbera</i> , <i>herkules</i> , <i>kambelka</i> , <i>mohamedán</i> , <i>samson</i>
antroponymum/toponymum	3	0,2	<i>mongolistika</i> , <i>tartan</i> , ¹ <i>turkológia</i>
zoonymum	3	0,2	<i>cerberus</i> , <i>dunčo</i> , <i>nónius</i> ²
toponymum	389	31,1	<i>adamelit</i> , <i>camembert</i> , <i>derby</i> , <i>gruziňák</i> , <i>charleston</i> , <i>javajka</i> , <i>lutécium</i> , <i>marokánka</i> , <i>perm</i> , <i>sionizmus</i> , <i>terbium</i> , <i>urán</i> , <i>volga</i>
chrématonymum	148	11,8	<i>alpa</i> , <i>calvados</i> , <i>camelka</i> , <i>eskimo</i> , <i>eternit</i> , <i>fenderka</i> , <i>hromnička</i> , <i>karimatka</i> , <i>kecka</i> , <i>klaksón</i> , <i>lada</i> , <i>luxovať</i> , <i>maizena</i> , <i>pentelka</i>
spolu	1 250		

Nominačné aspekty lexikálnych jednotiek (t. j. spôsoby obohacovania slovnej zásoby) možno konzistentne charakterizovať aj prostredníctvom teórie lexikálnej motivácie (Ološtiak, 2018; Ološtiak – Gianitsová-Ološtiaková, 2019). Týka sa to aj onymickej a deonymickej nominácie.

Deonymickú nomináciu v relácii proprium → neproprium (eponymickú nomináciu) možno z pohľadu lexikálnej motivácie charakterizovať ako onymickú demo-

¹⁷ Robert Stockwell a Donka Minkova (2001) uvádzajú štyri skupiny deonymických jednotiek podľa toho, z akého typu proprii boli utvorené (ilustratívne uvádzame anglické príklady z citovaného zdroja): 1) jednotky utvorené z osobných mien (*cardigan*); 2) jednotky utvorené z geografických názvov (*cashmere*); 3) jednotky utvorené z mien z literatúry, folklóru a mytológie (*atlas*); 4) jednotky odvodené z názvov obchodných značiek (*google*).

tiváciu (teda ako stratu onymickej motivácie) a zároveň nadobudnutie ďalšieho motivačného typu, ktorý je zodpovedný za spôsob fyzického utvorenia pomenovania. Ide o motivačné typy, ktoré sa vyznačujú nominačnou abilitou, teda schopnosťou utvárať nové lexikálne jednotky – slovotvorná motivácia, sémantická motivácia, morfológická motivácia, syntaktická motivácia, interlingválna motivácia, abreviačná motivácia (Ološtiak, 2011, s. 43 – 44).

2.1 Špecifikum interlingválnej motivácie

Osobitné postavenie v kontexte nominácie eponým pripisujeme interlingválnej motivácii (ďalej IM), ktorá sa týka preberania lexém z cudzích jazykov. Ide o jeden zo základných spôsobov obohacovania lexiky, ktorý sa v nejakej podobe prejavuje v 97,4 % eponým. Môžeme preto tvrdiť, že eponymá sú zásadným spôsobom ovplyvnené internacionalizáciou.¹⁸ Do tejto skupiny možno zaradiť jednak jednotky priamo prevzaté z cudzích jazykov (*echo, farad, goliáš, husky*), ako aj jednotky utvorené v slovenčine z pôvodom prevzatých lexém (*gruziňák, herodotovský, hispanistika*,¹⁹ *kantovstvo*). Z genetického aspektu sem patria aj eponymá utvorené od jednotiek, pri ktorých sa interlingválna motivácia oslabila alebo už zanikla (*alžbetinka, barbora, kača, vianočka, prepánajána*).

V príspevku nám nejde výlučne o nomináciu eponým v slovenčine, ale o analýzu spôsobov tvorenia lexikálnych jednotiek z vybratej vzorky. Z nich sa mnohé vytvorili v inom jazyku a do slovenčiny sa prebrali ako hotové eponymické pomenovania. Ak by sme ako nominačný spôsob do úvahy brali IM, potom by sme z hľadiska slovenčiny museli jednotky typu *babylon, bordó, doberman, ferrari, lynč* považovať práve za interlingválne motivované (tieto lexémy boli do slovenčiny prevzaté z cudzích jazykov). Internacionalnosť ako vlastnosť lexémy sa však v ďalšom výklade nestráca, na IM poukazujeme pri každom nominačnom type.

2.2 Ďalšie nominačné typy

Po abstrahovaní od interlingválnej motivácie sa v skúmanom materiáli na eponymickej nominácii v absolútnej väčšine prípadov podieľajú slovotvorná motivácia a sémantická motivácia, ktoré spolu tvoria 97,7 %. Ďalšie dva typy sú zastúpené periférne – morfológická motivácia (1,4 %, 18 prípadov) a abreviačná motivácia (0,8 %, 9 prípadov). Raritne sa vyskytujú tri pomenovania, ktoré sú výsledkom spolupráce slovotvornej a abreviačnej motivácie (porov. 2.2.4). Sumárne údaje sú uvedené v tabuľke [3].

¹⁸ Za internacionalizáciu pokladáme akýkoľvek prejav jazykového kontaktu.

¹⁹ Pomenovanie *hispanistika* možno chápať aj ako interlingválne motivované s morfematickou adaptáciou v súlade so zaradením medzi feminína (deklináčny typ *žena*); porov. nem. *Hispanistik*.

[3] Zastúpenie nominačných typov lexikálnej motivácie pri tvorení eponým

typ motivácie	počet	%	príklady
slohotvorná	747	59,7	<i>goetheovský, judaizmus, westka</i>
sémantická	474	37,9	<i>amor, ampér, babylon, benjamín</i>
morfologická	18	1,4	<i>burgundské, portské, ježiš</i>
abreviačná	9	0,8	<i>euro, mig, pexeso, torr, web</i>
slohotvorná + abreviačná	3	0,2	<i>afwillit, bakelit, fichtelit</i>
spolu	1 251		

Súhrnné číslo v tabuľke [3] je vyššie než v tab. [2], pretože lexému *bakelit* možno chápať ako polymotivovanú (utvorenú dvomi alternatívnymi spôsobmi – sémantickou motiváciou a slohotvorno-abreviačnou kooperáciou; porov. 2.2.4). Do štatistického prehľadu sme nezaradili tri viacslovné podoby *tuli vak*, *amen mária*, *Anna bál*, ktoré sú ortografickými variantmi jednoslovných lexém *tulivak*, *amenmária*, *Annabál*. V heslári SSE sa takmer napospol nachádzajú len jednoslovné pomenovania (viacslovné jednotky s onymickým alebo deonymickým komponentom sa nespracúvajú). Výnimkou sú uvedené tri prípady ortografických variantov, ktoré sa píšú oddelene popri jednoslovných podobách a ktoré tak možno chápať ako funkčne ekvivalentné k jednoslovným výrazom: *amenmária* : *amen mária*, *annabál* : *anna bál* : *Anna bál*, *tulivak* : *tuli vak*. Citoslovce *amenmária* sa v komunikácii používa prevažne v jednoslovnom variante. Pomer výskytov medzi jednoslovnými a viacslovnými variantmi v Slovenskom národnom korpuse (verzia prim-9.0-public-all) je 42 : 2. Ako výlučne jednoslovná sa táto lexéma spracúva aj v *Slovníku súčasného slovenského jazyka* (2006). Okrem toho ako jednoslovné sa používajú súvzťažné citoslovce *ježišmária*, *prepánajána* a *i*. Nie je teda opodstatnené lexikograficky spracúvať dvojslovný variant *amen mária*, preto v možnom 2. vydaní SSE bude potrebné toto heslo upraviť. V prípade *annabál*, *anna bál*, *Anna bál* je pomer výskytov medzi jednoslovnou podobou a viacslovnými variantmi 46 : 94 a písanie stabilne kolíše. V prípade relatívne nového pomenovania *tulivak* : *tuli vak* je to 2 : 20. Firma s názvom *Tuli*, ktorá vyrába tento druh sedacích vakov, funguje od r. 2006. Napriek nateraz prevažujúcim viacslovným podobám, ktoré súvisia aj so snahou o zvýraznenie prepojenia medzi názvom firmy a názvom výrobku, sa nazdávame, že perspektívnejšie je písanie *dovedna*, preto bol v SSE spracovaný aj tento variant.

2.2.1 Slohotvorná motivácia

Pomocou slohotvornej motivácie (ďalej SM) bolo utvorených najviac eponým (59,8 %, 747 jednotiek). V tejto skupine sa internacionálnosť prejavuje v 96,7 %. Ako interlingválne nemotivované hodnotíme len 25 prípadov typu *Štír* → *štúrovský*, *Slovensko* → *slovenský* → *slovakistika*.

Pred samotným výkladom považujeme za potrebné uviesť jednu terminologickú poznámku. Zakladateľ modernej českej derivatológie Miloš Dokulil (1962)

pracoval s dvomi uholnými pojmami/termínmi – fundácia a motivácia. Pod fundáciou rozumel formálny vzťah medzi lexémou A a lexémou B a pod motiváciou obsahový vzťah medzi lexémou A a lexémou B. Furdíkovské chápanie motivácie ako obsahovo-formálneho javu (Furdík, 1993, 2004) s pojmom fundácie nepočítalo, keďže bol zahrnutý v definícii motivácie.

Ukazuje sa však, že s termínom fundácia predsa len možno zmysluplne pracovať, a to konkrétne s ohľadom na diachrónno-synchrónny rozmer slovotvorby. Tradične sa pracuje s konceptom demotivácie. Tá sa vymedzuje ako proces oslabovania až úplnej straty (slovotvornej) motivácie (Furdík, 2004, s. 151). Pri demotivácii sa poukazuje na nesúlad medzi genetickou motiváciou a synchrónnou motiváciou.

To, že lexéma B bola utvorená na základe lexémy A (vzťah $A \rightarrow B$), budeme nazývať fundácia bez ohľadu na to, do akej miery si tento vzťah uvedomuje používateľ jazyka. Inými slovami, motivácia ako obsahový vzťah medzi lexémami A a B sa môže oslabiť až stratiť, avšak fakt, že lexéma B (napr. *tújamunit*) vznikla z lexémy A (toponymum *Ťujamun*), sa tým nezmení. Preto pri demotivovaných eponymách budeme uvažovať o fundácii tam, kde budeme potrebovať zdôrazniť vzťah genetickej utvorenosti. Z uvedeného vyplýva aj hierarchia medzi týmito pojmami. Fundáciu možno chápať ako termín so širším obsahom a rozsahom – ako obsahovo-formálny a geneticko-synchrónny vzťah medzi motivantom a motivátom, zatiaľ čo termín motivácia je jeho konkretizáciou – ako obsahovo-formálny a synchrónne uvedomovaný vzťah medzi motivantom a motivátom.

Z hľadiska realizácie slovotvornej motivácie a fundácie možno rozlíšiť niekoľko skupín eponým.

1. Motivácia sa synchrónne vôbec nepociťuje v skupine eponým, ktoré sa prevzali ako hotové jednotky a o SM možno uvažovať len z genetického aspektu, t. j. z hľadiska pôvodného utvorenia pomenovania, napr. *bajonet* (genetický vzťah *Bayonne* $\rightarrow$ *bajonet*), *baldachýn* (*Baldach* $\rightarrow$ *baldachýn*). Zastretý je aj pôvodný vzťah fundácie. Táto skutočnosť sa prejavuje aj v segmentácii v morfematických slovníkoch. V *Morfematickom slovníku slovenčiny* (Sokolová et al., 1999) sa uvedené lexémy segmentujú len na radix a gramatickú morfému:²⁰ **bajonet**-ø (s kódom 6,0, ktorý označuje depropriálnosť), **baldachýn**-ø, **galusk**-a (s kódom 1, ktorý odkazuje na prevzatosť radixu²¹).

2. Ďalšiu skupinu predstavujú segmentovateľné jednotky, ktoré okrem radixu a gramatickej morfémy obsahujú aj afix, napr. ^N**difenbach**-i-a, ^N**ferm**-i-um, ^N**flor**-ál:i-e.

²⁰ Príklady uvádzame s formátovaním podľa citovaného zdroja, t. j. bold = radix, kurzíva = gramatická morféma, obyčajný typ písma = ostatné typy morfémy. Lexémy, ktoré sa v slovenských morfematických slovníkoch (porov. ďalšiu poznámku) nenachádzajú, uvádzame s indexom ^N.

²¹ V ďalšom výklade číselné kódy nebudeme uvádzať. Možno ich nájsť vo všetkých troch morfematických slovníkoch, ktoré sú pre slovenčinu k dispozícii: *Morfematický slovník slovenčiny* (Sokolová et al., 1999), *Slovník koreňových morfémy slovenčiny* (Sokolová et al., 2005, 2007, 2012), *Retrográdny morfematický slovník slovenčiny* (Ološtiak et al., 2015).

Pri niektorých sa vzťah fundácie uvedomuje, ide najmä o motivanty pomenúvajúce všeobecne známe druhové jednotliviny (*Einstein* → *einsteinium*, *Európa* → *európium*). Prirodzene, miera známosti onymického objektu, ktorý pomenúva motivujúce proprium, je rozličná. Týka sa to úrovne poznania vlastného mena ako prvku istého onymického podsystemu (presupozíčná identifikácia), ako aj poznania onymického objektu a jeho vlastností (referenčná identifikácia) (Blanár, 1996, s. 153 – 155). Používateľ jazyka teda ani nemusí odhaliť, že ide o deproprium (*cínia*, *dália*, *difenbachia*, *dacit*, *yperit*, *napolitánka*, *dalamánka*), a to z dvoch dôvodov: a) nepozná fundujúce proprium; b) nepozná charakter fundujúceho vzťahu medzi propriom a depropriom. Navyše, identifikácia fundujúceho propria môže byť sťažená internacionálnou (najmä latinskou) podobou propria, ktorá sa v slovenčine nepoužíva (napr. *hafnium* je fundované novolatinským názvom *Hafnia* – *Kodaň*).

Možno teda zhrnúť, že poznanie vzťahu fundácie a motivácie sa zakladá na koncepte vedenia o onymickom objekte, propriu, ako aj na vzťahu medzi propriom a depropriom. Spoločne sa teda nedá zovšeobecniť sila a priezračnosť fundácie a motivácie. Možno len pracovať s členením na eponymá odvodené od proprií pomenúvajúcich známe onymické objekty a eponymá odvodené od ostatných proprií pomenúvajúcich menej známe onymické objekty. Je pritom zrejmé, že opozícia *známe* – *menej známe* je vágna a dynamická.

Navyše, závažnou okolnosťou je aj fakt, že proprium necharakterizuje svoj denotát, ale ho identifikuje ako druhovú jednotlivinu. To sa odráža aj v eponymických pomenovaniach. Možno to demonštrovať na porovnaní deapelatíva *menovka* a depropria *einsteinium*. Obe lexémy majú rovnakú onomaziologickú štruktúru OB – (OS) – OP (báza + formálne nevyjadrený spoj + príznak),²² ktorú možno konkretizovať parafrázami: *menovka* „to, čo (má nejaký vzťah k) menu“, *einsteinium* „to, čo (má nejaký vzťah k) Einsteinovi“.

Rozdiel medzi nimi je však v tom, že kým denotát <menovka> je charakterizovaný vzťahom k svojmu motivantu *meno* (ide o štítok s menom), vlastnosti denotátu, chemického prvku <einsteinium>, nevyplývajú zo vzťahu k Einsteinovi. Ten sa uplatnil iba pri fundácii v podobe honorifikácie (chemický prvok s protónovým číslom 99 bol pomenovaný na počesť Alberta Einsteina). Tento vzťah bol dôležitý v procese výberu motívu a následného utvorenia lexémy, teda v momente vzniku pomenovania, avšak pre následné používanie je v zásade irelevantný.²³

Z uvedených dôvodov v tejto skupine neuvažujeme o plnohodnotnej derivačnej morféme, ale o afixe, ktorý má systemizačnú alebo adaptačnú funkciu (Sokolová et al., 1999, s. 18 – 20). Výrazné skupiny so systemizačnou funkciou sú tieto:

²² K onomaziologickej štruktúre slovotvorne motivovaného slova porov. J. Furdík, 2004, s. 55 – 59; M. Ološtiak, 2015.

²³ Tu sa ukazuje aj rozdiel medzi pomenovaniami z tejto skupiny a pomenovaniami z nasledujúcej skupiny typu *einsteinovský*, *floridín* (porov. ďalší výklad).

• z oblasti chemickej terminológie (najmä názvy chemických prvkov): *fermium*, *lutécium*, *meitnerium*, *nobélium*, *polónium*, *prométium*, *seaborgium*; *kjeldahlizovať*, *tyndalizácia* a i.;

• z oblasti botanickej terminológie: *alpinia*, *araukária*, *gardénia*, *gledíčia*, *lobelka*, *senpólia*, *vejmutovka* a i.;

• z oblasti mineralogickej a geologickej terminológie: *alexandrit*, *ankerit*, *bor-nit*, *cohenit*, *evansit*, *jamesonit* a i.;

• z oblasti zootechnickej terminológie: *kampbelka*, *hamburčanka*, *hempšírka*, *korniška*, *lafleška* (plemená sliepok),

• iné: *doboška* (zákusok), *galuska* (druh pneumatiky na bicykel), *eolický* (súvi-siaci s veternou činnosťou), *cereálie* (obilniny; výrobky z nich), *franklinizácia* (lie-čebná metóda), *montgomerák* (druh plášťa), *alpínsky* (vo význame „horský, vysoko-horský“, motivovanosť toponymom *Alpy* sa oslabilá).

Lexémy so sufixmi s adaptačnou funkciou sú ojedinelé: *běžový*, *bordový*, *flámovat*.

3. V skupine synchronne slovotvorne motivovaných eponým sa motivovanosť pociťuje analogicky ako pri deapetativách: *H. Ch. Andersen* → *andersenovský* „taký, ktorý sa týka Andersena (charakteristický pre jeho tvorbu; pripomínajúci znaky jeho tvorby)“, *Amerika* → *amerikán* „ten, kto má vzťah k Amerike“.

Vyskytujú sa tu tieto výraznejšie podskupiny:

• názvy podľa príslušnosti: *August* → *augustinián* „člen Rádu sv. Augustína“, podobne *celestinián*, *davista*, *dominikán*, *jakobián*, *kartuzián*, *košútovec*, *hlinkovec*, *notredamka*.²⁴

• abstraktné názvy – dominantne pomenovania filozofických, ideologických, politických, umeleckých, náboženských, vedeckých, ekonomických smerov a prú-dov: *Kant* → *kantovstvo*, *kantizmus*, *Malthus* → *maltuzianizmus*, *atlantický* (*Severo-atlantická aliancia*) → *atlantizmus*, podobne *arabistika*, *bud(d)hizmus*, *buffonizmus*, *cecilianizmus*, *fordizmus*, *gándhizmus*, *germanistika*, *ilyrizmus*, *lassalizmus*, *maoiz-mus*, *masarykizmus*, *mccarthizmus*, *nazarenizmus*, *sionizmus*; okrajovo názvy chorôb (*masochizmus*, *narcizmus*), športové odvetvia (*alpinizmus*, *himalájizmus*), iné (*abde-ritizmus*, *kainizmus*, *malapropizmus*, *veronalizmus*);

• deantroponymické adjektíva s významom „typický, charakteristický pre toho, kto sa pomenúva slovotvorným základom“; motivantmi sú osobné mená filozofov, umelcov, vedcov, vládcov, vojvodcov, politikov, literárnych, mytologických, histo-rických postáv a i.: *Bergman* → *bergmanovský*, *Churchill* → *churchillovský*; podob-ne *artušovský*, *balzacovský*, *danteovský*, *einsteinovský*, *habsburgovský*, *chanelovský*, *jánusovský*, *oblomov(ov)ský*, *windsorovský* a i.²⁵

²⁴ Pomenovania podľa príslušnosti sa v súčasnosti vo veľkej miere používajú na označenie prísluš-níkov politických strán a ich sympatizantov. Motivantmi sú najmä priezviská politických lídrov (*mečia-rovec*, *dzurindovec*, *ficovec*), v menšej miere názvy politických strán a hnutí (*kádehák*, *smerák*, *zaľudia*).

²⁵ Detoponymické adjektíva sú v skúmanom súbore ojedinelé (k vysvetleniu, prečo tento typ ad-jektív nebol do heslára zaradený, porov. SSE, s. 15 – 16). Adjektívum *guin(n)essovský* je odvodené od

- výrobky pomenované podľa obchodných značiek: napr. *Botas* → *botasky* (športová obuv značky *Botas*; športová obuv všeobecne²⁶), *Fender* → *fenderka* (el. gitara zn. *Fender*), podobne *becherovka*²⁷ (bylinný likér, vyrábaný spoločnosťou Jan Becher), *camelka* (cigareta zn. *Camel*), *bridgestonka* (pneumatika zn. *Bridgestone*), *gazík*, *gázik* (terénny automobil zn. *GAZ*);

- iné názvy: napr. pomenovania podľa časových súvislostí (*blažejácia*, *majáles*, *juniáles*, *jakubka*, *magdalénka*, *michalka*, *silvestrovať*), podľa pôvodu, príp. náleziska (*amazonan*, *čabianka*, *floridín*, *kromaňonec*, *marokánka*, *neandertálec*, *texasky*), podľa pôvodcu (*londonovka*, *mayovka*).

2.2.2 Sémantická motivácia

Podstatou sémantickej motivácie (ďalej SémM) je vznik nových významov z existujúcich významov, výsledkom čoho je vznik alebo narastanie derivačnej polysémie v rámci jednej lexémy, napr. *kráľ* „panovník“ → „jednotlivec vynikajúci v istej oblasti“. SémM sa však môže prejavovať aj interlexematicky, a to spôsobom, ktorý J. Dolník (2007) označil ako ambisémiu. Autor analyzoval sémantickú a funkčnú transpozíciu pri tvorení frazém, keď sa podkladová syntaktická konštrukcia lexicalizuje (dochádza k posunu významu a funkcie): napr. *stará* + *páka* → *stará páka*.

Nazdávame sa, že o ambisémii možno uvažovať aj v prípadoch nominácie, keď vzniká jednoslovná lexéma, mení sa význam bez zmeny morfematickej štruktúry a slovnodruhovej príslušnosti (s prípadnou obmenou morfológických charakteristík – zmena gramatického rodu, začlenenie do iného typu flexie). Týka sa to všetkých troch nominačných procesov, do ktorých vstupujú propriá: a) proprializácie: *murár* → *Murár* (antroponymum, priezvisko), *slatina* → *Slatina* (hydronymum), *gerbera* → *Gerbera* (chrématonymum, názov kvetinarstva); b) transonymizácie, napr. *Monako* (toponymum) → *Monako* (chrématonymum, sedacia súprava); *Peter* (rodné meno) → *Peter* (priezvisko); c) apelativizácie (eponymizácie) – príklady uvádzame ďalej.²⁸

SémM je pri tvorení eponým druhý najproduktívnejší nominačný spôsob. V skúmanom materiáli je zastúpená 37,9 %. Pri podrobnejšom pohľade možno vymedziť

chrématonyma *Guinnessove svetové rekordy* (Guinness World Records), do roku 2000 známeho pod názvom *Guinnessova kniha rekordov*.

²⁶ Aj tento príklad ukazuje, že sprievodným javom eponymizácie môže byť ďalšie zovšeobecnenie významu v zmysle „výrobok zn. X“ → „akýkoľvek typ takéhoto výrobku, nielen značky X“, napr. *termoska* „fľaša s izolačnou vrstvou, ktorá udržiava tekutiny v pôvodnej teplote – výrobok zn. Thermos“ → „akákoľvek fľaša s izolačnou vrstvou“, podobne *googlit'*, *harlekýnka*, *igelit*, *luxovať*, *pampersky*, *kari-matka*, *pentelka*, *sololit*, *toitoika*, *žiletka*.

²⁷ Príklady typu *fenderka*, *becherovka* sú v konečnom dôsledku príkladom nominačnej postupnosti antroponymum → chrématonymum → eponymum. Názov obchodnej spoločnosti je motivovaný osobným menom zakladateľa/majiteľa a eponymum je motivované názvom obchodnej spoločnosti.

²⁸ Pravda, derivačná polysémia sa intralexematicky prejavuje aj v skupine eponým v takých prípadoch, keď dané eponymum je polysémické, napr. *asperger* „druh vývojovej poruchy autistického spektra“ → „človek trpiaci touto poruchou“. Týmito prípadmi sa v tejto štúdii nezaobráame.

tieto skupiny a podskupiny (ide o ilustračný prehľad, ktorého cieľom nie je vyčerpávajúca analýza a klasifikácia; porov. aj Filipec – Čermák, 1985, s. 114 – 115, 120):

a) Deantroponymá (sémantickým motivantom je antroponymum):

- pomenovania osôb na základe metaforickej transpozície typických fyzických alebo psychických vlastností mytologických, biblických a literárnych postáv: *adonis*, *ahasver*, *amazonka*, *benjamín*, *casanova*, *dalila*, *donchuan*, *donkichot*, *fúria*, *goliáš*, *harpya*, *harpagon*, *herkules*, *herodes*, *judáš*, *krézus*, *kvisling*, *lucifer*, *megera*, *mesiaš*, *nebojsa*, *pýtia*, *rebeka*, *samson*, *seladón*, *sibyla*, *siréna*, *xantipa*;

- pomenovania neosôb alebo personalizovaných entít transponované z mien mytologických postáv: *fauna*, *flóra*, *fortúna*, *chiméra*;

- názvy podľa pôvodcu, výrobcu, vynálezcu na základe priamej metonymickej transpozície – pomenúva sa denotát, ktorého tvorcom je nositeľ motivujúceho mena:²⁸ *didot* (polygr.), *axel*, *bešamel*, *doberman*, *fletner*, *gilotína*, *hamlet*, *hammond*, *havelok*, *immelman*, *jacuzzi*, *kalašnikov*, *kardan*, *kolt*, *lutz*, *maggi*, *makadam*, *pišinger*, *rittberger*, *salchov*, *šrapnel*, *žakár*, *žervé*;

- dedikačné termíny a názvy (najmä z fyziky) na základe nepriamej metonymickej transpozície²⁹ – pomenúvajú sa denotáty na počesť nositeľa motivujúceho mena: *ampér*, *angström*, *becquerel*, *coulomb*, *hortenzia*, *tesla*, *volt*, *watt*;

- pomenovania osôb vzniknuté na základe metaforickej expresivizácie hypokoristických podôb rodných mien: *dora*, *d'uro*, *kača*, *kubo*;

- pomenovania osôb vzniknuté metaforickou transpozíciou stereotypných vlastností pripisovaných príslušníkom istého etnika: *škót* (lakomec); vyhranenú podskupinu predstavuje synonymický rad pomenovaní s významom „človek, ktorému nie je rozumieť“: *hotentot*, *talian*, *tatár* (s ďalšou možnou transpozíciou a nadobudnutím sém „hlúpy, nechápavý“);

- názvy utvorené ďalšími typmi metonymickej transpozície: *cicero* (veľkosť písma), *louis* (platidlo), *napoleon*¹ (druh koňaku), *napoleon*² (zlatá minca), *hubertus* (kabát), *eskimák* (šport. slang.³⁰), *box* (useň³¹), *silueta*.

b) Detoponymá (sémantickým motivantom je toponymum):

- metonymické pomenovania podľa pôvodu: *amur* (ryba), *anglia* (druh tkaniny), *angora* (druh priadze), *astrachán* (druh kožušiny), *beaujolaís* (druh vína), *bour-*

²⁹ Priamosť a nepriamosť teda používame v inom zmysle, než sa chápe tradične. Tradičné je chápanie, ktoré uvádza napr. Josef Filipec (Filipec – Čermák, 1985, s. 109). Napríklad pomenovanie *zlato* je priame, ak sa denotuje <lesklý drahý kov>, a nepriame, keď sa denotuje <milý, blízky človek>. V druhom prípade sa namiesto bežného pomenovania skutočnosti A použije pomenovanie inej skutočnosti B, t. j. B_A.

³⁰ Ide o význam „(obyč. na kajaku) otočenie lode o 360°, do vody a z vody, okolo pozdĺžnej osi bez cudzej pomoci“.

³¹ Toto pomenovanie použila okolo roku 1890 jedna americká firma v reklame na jemnú useň, kožu – teľací box (angl. *box calf*), využívajúc meno londýnskeho obuvníka Josepha Boxa (1868 – 1923). Na výrobku bolo zobrazené teľa v škatuli s využitím slovnej hračky: angl. *box* „škatuľa“ – *box* „oddeľené miesto“ – priezvisko *Box*.

bon, camembert, čedar, čína, čivava, dinas, fajansa, fez, habanero, kašmir, koňak, labrador, madeira, menčester, sherry, tramin, tyl, veltlín;

- iné metonymické pomenovania: *alexander* (druh papagája),³² *guinea* (minca), *kalvária* (miesto so 14 zastaveniami, ktoré pripomína umučenie a ukrižovanie Ježiša Krista), *maratón* (bežecká disciplína), *maurícus* (vzácná poštová známka), *telemark* (technika lyžovania);

- metaforické pomenovania: *amerika, havaj* (bezstarostný život), *golgota* (trápenie), *kocúrkovo, limuzína, mekka, sodoma, világoš;*

- generalizované pomenovania: *kras, lido, skanzen;*

- geologické termíny (obyč. podľa nálezov v oblastiach): *baden, devón, hurón, jura, ordovik, perm, pliënsbach.*

c) Dechrématonymá (sémantickým motivantom je chrématonymum):

- pomenovania utvorené na báze metonymickej transpozície v smere *obchodná značka* → *výrobok tejto značky* (automobily, cigarety, potravinárske produkty a i.): *adidas, alpa, audi, bugatti, citroën, eidam, ementál, eskimo, ferrari, kovral, michelin, siporex, umakart, vinidur, volkmen;*

- pomenovania utvorené na báze metonymickej transpozície podľa ďalších okolností: *fiaker* (podľa hotela *Hôtel St. Fiacre* v Paríži, pri ktorom bolo prvé stano-
vište takýchto nájomných kočov), *gobelín* (podľa továrne), *iredenta* (podľa talian-
skeho nacionalistického hnutia), *kaťuša* (podľa vojnovéj piesne);

- pomenovania utvorené na báze generalizácie – zovšeobecnením pomenova-
nia: *diana, drakula, eternit, klaksón, lunapark, lyzol, maizena, mauzóleum, molitan, odysea, remoska, rifle, toitoika, mikrotén, neskafě, termofor, walkman, xerox.*³³

Viac ako polovica eponým je fundovaná chrématonymami, ktoré vznikli trans-
onymizáciou antroponým.

- antroponymum (meno majiteľa alebo zakladateľa firmy) → chrématonymum (názov firmy) → eponymum (výrobok); tento typ sa vyskytuje najčastejšie, napr. *Emil Škoda* → *Škoda* → *škoda*; podobne *citroën, renault, ford, gobelín, chevrolet, mauzer, michelin*. Zriedkavejšie sa vyskytujú iné typy: a) antroponymum → chré-
matonymum: *Kaťuša* (hypokoristikum) → *Kaťuša* (vojnová pieseň) → *kaťuša* (od-
paľovacie zariadenie raketových striel), *Mercédès* (ženské rodné meno) → *Merce-
des-Benz* (automobilová firma) → *mercedes* (automobil), (*Nikola*) *Tesla* → *Tesla, Inc.* (predtým *Tesla Motors, Inc.*) → *tesla* (elektromobil zn. *Tesla*);

- toponymum → chrématonymum → eponymum s tromi prípadmi: *tatra, vol-
ga, wartburg;*

³² Podľa starovekého dobyvateľa Alexandra Veľkého (356 – 323 p. n. l.), ktorý sa zaslúžil o dovoz tohto vtáka z Pandžábu do Stredozemia a ďalej do Európy.

³³ Pri niektorých z týchto pomenovaní možno uvažovať o dvojnásobnom uplatnení séman-
tickej motivácie v smere obchodná značka → výrobok tejto značky → zovšeobecnenie na podobné výrobky
(napr. *molitan, remoska, rifle, walkman, xerox*).

• antroponymum + apelatívum (abreviácia) → chrématonymum → eponymum: *Dopyera Brothers* → *Dobro* → *dobro*.

d) Dezoonymá (sémantickým motivantom je zoonymum):

Táto skupina je v skúmanom materiáli raritná. Tvoria ju len tri lexémy, z toho dve sú založené na transpozícii zviera → zviera: *dunčo* (pes; generalizácia), *nónius* (plemeno koňa; metonymia), jedna je založená na transpozícii zviera → človek: *cerberus* (strážca).

2.2.3 Morfológická motivácia

Podstatou morfolologickej motivácie (MM) je tvorenie nového pomenovania zmenou slovného druhu bez zmeny vonkajšej formy. V skúmanom súbore ide o okrajový typ nominácie, vyskytuje sa len v 18 heslách (1,4 %). V rámci toho sa najviac prípadov vyskytuje pri interjekcionalizácii. Do funkcie interjekcií sa prehodnocujú jednoslovné tvary (*ježiš, ježiš, krista, kriste*), predložkové tvary (*doparoma, prekrista*), kombinácie viacerých jednoslovných výrazov (*amenmária, ježišmaria, ježišmária, ježišikriste, kristepane*), viaceré jednoslovné výrazy s predložkou (*prekristapána, prekristoverany, prepánajána*). Ďalšou podskupinou sú substantíva s adjektívnou formou, ktoré vznikli elipsou motivujúcej syntagmy. V nej je adjektívum odvodené od *propria*, čo znamená, že výsledné jednoslovné pomenovanie je výsledkom dvoch nominačných krokov: *Badacsony* → *badačonské víno* → *badačonské* (podobne *burgundské, portské, kolínska*). Pri ďalšom pomenovaní (*jidiš*) sa MM týka interlingválneho transferu a univerbizácie: *jidiš dajč* „židovská nemčina“ → *jidiš*. Adjektívum *jidiš* vychádza z nem. *jüdisch* „židovský“.

2.2.4 Abreviačná motivácia

Abreviačne motivované sú skratky. Ide o okrajový spôsob eponymizácie (deväť lexém, 0,7 %). Všetky pomenovania boli do slovenčiny so statusom abreviačne utvorenej lexémy prevzaté z iných jazykov: *Európa* (*európsky*) → *euro*, *Holzindustrie Braunau* (názov firmy) → *hobra*, *Japanpapier* → *japan*, *Latvija* → *lat*, *A. I. Mikojan + M. J. Gurevič* → *mig*, *Pekelně se soustřed* → *pexeso*, *J. L. M. Poiseuille* → *poise*, *Tennessee* → *tenés*, *E. Torricelli* → *torr*.

Kombináciou abreviácie a slovotvorby vznikli tieto pomenovania: *Alpheus Fuller Williams* → *afwill-it*, *Fichtelgebirge* → *fichtel-it* (skrátene motivantu a pridanie sufixu *-it*), *Baekeland* → *bakel-it*.³⁴

ZÁVER

Proprium sa prirodzene zapája do pomenovacích vzťahov jednak ako výsledok nominačného vzťahu a procesu (tu uvažujeme o onymickej nominácii), jednak ako

³⁴ Tu sa ako alternatívna ukazuje sémantická motivácia názvom firmy: *Bakelite AG* → *bakelit*.

východisko nominačného vzťahu (tu uvažujeme o deonymickej nominácii). V príspevku sme analyzovali deonymickú nomináciu, ktorej výsledkom je nepropriálna lexéma – eponymum (ide teda o vzťah proprium → neproprium). Tento proces nazývame eponymická nominácia.

Materiálovú bázu prezentovaného výskumu tvorí *Slovník slovenských eponým* (Ološtiak et al., 2018), ktorý obsahuje 1 216 hesiel s 1 445 významami a 1 515 prihniezdovanými jednotkami. Po úpravách súvisiacich s aplikovanou metodológiou, ktorá sa opiera o teóriu lexikálnej motivácie, sme pracovali s 1 250 jednotkami.

Eponymickú nomináciu možno z pohľadu lexikálnej motivácie charakterizovať ako stratu onymickej motivácie (onymickú demotiváciu) a zároveň nadobudnutie ďalšieho motivačného typu, ktorý je zodpovedný za spôsob fyzického utvorenia pomenovania. Môže ísť o slovotvornú, sémantickú, morfológickú, syntaktickú, interlingválnu a abreviačnú motiváciu.

Osobitné postavenie v kontexte nominácie eponým má interlingválna motivácia, ktorá sa v istej podobe prejavuje takmer v celej vzorke (97,4 %). Možno teda konštatovať, že eponymá sú výrazne zasiahnuté internacionalizačnými procesmi. Keďže v príspevku sme neanalyzovali nomináciu eponým len z pohľadu slovenčiny, interlingválnu motiváciu ako nominačný spôsob sme do štatistického prehľadu nezahrádili. Ak by sme tak urobili, zo zreteľa by sa stratil pôvodný spôsob utvorenia eponyma v inom jazyku, z ktorého bola daná jednotka do slovenčiny prevzatá. Pravda, na internacionalnosť poukazujeme prakticky v celom výklade.

Po abstrahovaní od interlingválnej motivácie sa v skúmanom materiáli na eponymickej nominácii v absolútnej väčšine prípadov podieľajú slovotvorná motivácia (*achilovka*, *bavorák*, *gotika*) a sémantická motivácia (*koňak*, *petra*, *tramín*), ktoré spolu tvoria 97,7 %. Ďalšie dva typy sú zastúpené periférne – morfológická motivácia (1,4 %, 18 prípadov; *ježišmária*, *doparoma*, *burgundské*) a abreviačná motivácia (0,8 %, 9 prípadov; *pexeso*, *poise*). Raritne sa nominačný akt realizoval na základe kooperácie viacerých motivačných typov (v skúmanej vzorke však ide o zriedkavý jav): *Fichtelgebirge* → *fichtelit* (abreviačná + slovotvorná motivácia). Inokedy možno uvažovať o nominačnej polymotivácii, teda o dvoch alternatívnych spôsoboch utvorenia: *L. H. Baekeland* (antroponymum) → *bakel-it* (abreviačná + slovotvorná motivácia) :: *Bakelite AG* (chrématonymum) → *bakelit* (sémantická motivácia).

Lexikálnomotivačná metodológia ponúka konzistentný a komplexný pohľad na fungovanie lexikálnej zásoby. Týka sa to lexikálnej paradigmatickej, syntagmatickej aj pragmatickej, synchronickej aj diachronickej, statickej aj dynamickej stránky. Jednou z oblastí, ktorú takto možno efektívne opisovať a vysvetľovať, sú nominačné procesy všetkých typov lexikálnych jednotiek. Dokázať túto skutočnosť sme sa pokúsili na materiáli špecifickej skupiny lexikálnych jednotiek – eponým. Pravdaže, táto problematika je široká, takže na ploche jednej štúdie bolo možné predstaviť len niektoré aspekty.

Bibliografia

BLANÁR, Vincent: Onymická nominácia. In: Jazyková a mimojazyková stránka vlastných mien. 11. slovenská onomastická konferencia. Zborník materiálov. Red. E. Krošláková. Bratislava – Nitra: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV – Vysoká škola pedagogická 1994, s. 7 – 14.

BLANÁR, Vincent: Teória vlastného mena. (Status, organizácia a fungovanie v spoločenskej komunikácii.) Bratislava: Veda 1996. 250 s.

BLANÁR, Vincent: Morfológické kategórie vlastných mien. In: Jazykové kategórie v teórii a praxi. Zborník statí. Ed. J. Kačala. Bratislava: Univerzita Komenského 2005, s. 21 – 52.

BOTTERWECK, Johannes G. – RINGGRE, Helmer (eds.): Theological Dictionary of the Old Testament. Vol. V. Prel. D. E. Green. Grand Rapids, Michigan – Cambridge, U.K.: Eerdmans 1986, s. 483 – 484.

BRINK, Stefan: Transferred Names and Analogy in Name-Formation. In: The Oxford Handbook of Names and Naming. Ed. C. Hough. Oxford: Oxford University Press 2016, s. 158 – 166. Dostupné na: <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199656431.001.0001/oxfordhb-9780199656431-e-43>. [cit. 20. 12. 2019]

BUČKO, Dmytro – TKAČOVA, Natalija: Slovník ukrajinskoj onomastyčnoj terminologiji. Charkiv: Ranok 2012. 256 s.

CRYSTAL, David: The Cambridge Encyclopedia of English Language. Cambridge: Cambridge University Press 1995. vii + 489 s.

ČERNÝ, Jiří – HOLEŠ, Jan: Sémiotika. Praha: Portál 2004. 368 s.

DOKULIL, Miloš: Tvoření slov v češtině. 1. Teorie odvozování slov. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd 1962. 264 s.

DOLNÍK, Juraj: K pragmatike vlastných mien. In: 13. slovenská onomastická konferencia. Modra-Piesok 2. – 4. októbra 1997. Zborník materiálov. Red. M. Majtán – P. Žigo. Bratislava: Esprima 1998, s. 21 – 25.

DOLNÍK, Juraj: Lexikológia. Bratislava: Univerzita Komenského 2003. 236 s.

DOLNÍK, Juraj: Princíp iracionality vo frazéme. In: Frazeologické štúdie V. Princípy lingvistickej analýzy vo frazeológii. Eds. D. Baláková – P. Ďurčo. Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku, Filozofická fakulta 2007, s. 58 – 69.

DVONČ, Ladislav: Apelatívizácia a propriatívizácia. In: IX. slovenská onomastická konferencia. Red. M. Majtán: Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 1987, s. 106 – 112.

FILIPEC, Josef – ČERMÁK, František: Česká lexikologie. Praha: Academia 1985. 284 s.

FURDÍK, Juraj: Slovtvorná motivácia a jej jazykové funkcie. Levoča: Modrý Peter 1993. 200 s.

FURDÍK, Juraj: Slovenská slovtvorba (teória, opis, cvičenia). Ed. M. Ološtiak. Prešov: Náuka 2004. 200 s.

FURDÍK, Juraj: Teória motivácie v lexikálnej zásobe. Ed. M. Ološtiak. Košice: Vydavateľstvo LG 2008. 95 s.

HLADKÁ, Zdeňka: Apelatívizace. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny. Eds. P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2017a, s. 115 – 116. Dostupný na: <https://www.czechency.org/slovník/APELATIVIZACE>. [cit. 5. 11. 2018.]

HLADKÁ, Zdeňka: Pojmenování. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny. Eds. P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2017b, s. 1339 – 1340. Dostupný na: <https://www.czechency.org/slovník/POJMENOVÁNÍ>. [cit. 10. 12. 2020]

HORECKÝ, Ján – BUZÁSSYOVÁ, Klára – BOSÁK, Ján et al.: Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny. Bratislava: Veda 1989. 436 s.

HOVORKOVÁ, Alena: Vlastní jména a apelativizované názvy výrobků v češtině. In: Naše řeč, 1988, roč. 71, č. 2, s. 68 – 75.

JANDOVÁ, Eva: Neologismy tvořené z příjmení politiků (od čunkodomků přes bobotřík k polévce havlovačce). In: Proměny slova. Eds. D. Hradilová et al. Olomouc: Univerzita Palackého 2013, s. 60 – 70.

KOPALIŃSKI, Władysław: Słownik eponimów czyli wyrazów odmiennych. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2006. 290 s.

KRÁLIK, Ľubor: Od Abraháma k abraháminám. In: Vlastné mená v jazyku a spoločnosti. 14. slovenská onomastická konferencia. Eds. J. Krško – M. Majtán. Bratislava – Banská Bystrica: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV – Fakulta humanitných vied a Pedagogická fakulta UMB 2000, s. 241 – 246.

KRÁLIK, Ľubor: Z onomastickej problematiky akademického Slovníka cudzích slov. In: Súradnice súčasnej onomastiky. Zborník materiálov zo 16. slovenskej onomastickej konferencie. Eds. M. Považaj – P. Žigo. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied – Jazykovedný ústav Ľ. Štúra Slovenskej akadémie vied 2007, s. 74 – 86.

KRÁLIK, Ľubor: Stručný etymologický slovník slovenčiny. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV – Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2015. 704 s.

MARTINCOVÁ, Olga: Propria v neologické slovotvorbe. In: Dynamika a inovace v češtině a bulharštině. Eds. A. Rangelova – Z. Tichá. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR 2003, s. 19 – 25.

MARTINCOVÁ, Olga: Depropriální neologismy v současné češtině. In: Jazykovedné štúdie XXIX. Život medzi apelatívami a propriami. Ed. I. Valentová. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV 2011, s. 20 – 37.

MICHÁLEK, Emanuel: K otázce apelativizace vlastních jmen v starší češtině. In: Onomastický zpravodaj ČSAV, 1991/1992, roč. 32 – 33, s. 111 – 115.

MISTRÍK, Jozef et al.: Encyklopédia jazykovedy. Bratislava: Obzor 1993. 520 s.

ODALOŠ, Pavol: Profilovanie komponentov onomastiky ako vedy na základe fungovania oným v texte a kontexte. In: Vlastní jména v textech a kontextech. Věnováno prof. R. Šrámkovi k významnému životnímu jubileu. Eds. E. Minářová – D. Sochorová – J. Žílková. Brno: Masarykova univerzita 2014, s. 15 – 32.

OLOŠTIAK, Martin: Proprium ako slovotvorný motivant (rozšírená verzia). In: Slovenská reč, 2007, roč. 72, č. 6, s. 321 – 343.

OLOŠTIAK, Martin: O spôsoboch tvorenia vlastných mien. In: Slovenská reč, 2010, roč. 75, č. 4 – 5, s. 209 – 224.

OLOŠTIAK, Martin: Aspekty teórie lexikálnej motivácie. Prešov: FF PU v Prešove 2011. 339 s.

OLOŠTIAK, Martin: Onomaziologické aspekty slovotvornej motivácie. In: Kvalitatívne a kvantitatívne aspekty tvorenia slov v slovenčine. Ed. M. Ološtiak. Prešov: FF PU v Prešove 2015, s. 139 – 206.

OLOŠTIAK, Martin: Onymická a deonymická nominácia. Prešov: FF PU v Prešove 2018. 202 s.

OLOŠTIAK, Martin: Onomastika a teória lexikálnej motivácie. Príspevok prednesený na 21. slovenskej onomastickej konferencii. Nitra 10. – 12. 9. 2019 (v tlači).

OLOŠTIAK, Martin – GENČI, Ján – REŠOVSKÁ, Soňa: Retrográdny morfológický slovník slovenčiny. Prešov: FF PU v Prešove 2015. 466 s.

OLOŠTIAK, Martin – GIANITSOVÁ-OLOŠTIAKOVÁ, Lucia: Spôsoby tvorenia pomenovaní a lexikálna motivácia. In: Propria a apelativa – aktuální otázky. Ed. L. Janovec. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta 2019, s. 73 – 85.

OLOŠTIAK, Martin – PALKOVÁ, Lenka – GAVUROVÁ, Miroslava – REŠOVSKÁ, Soňa: Slovník slovenských eponým. Prešov: FF PU v Prešove 2018. 264 s.

OLOŠTIAK, Martin – VOJTEKOVÁ, Marta – ORIŇÁKOVÁ, Slavka: Slovotvorná adaptácia a kompozitnosť v slovenčine. Prešov: FF PU v Prešove 2018. 250 s.

Online etymology dictionary. Dostupný na: <<https://www.etymonline.com/>>. [cit. 31. 12. 2020]

Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika. Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite – Medunaroden komitet na slavistite – Komisija za slovenska onomastika 1983. 412 s.

PLESKALOVÁ, Jana: Eponym. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny. Eds. P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2017a, s. 436. Dostupný na: <https://www.czechency.org/slovník/EPONYM>. [cit. 12. 12. 2020].

PLESKALOVÁ, Jana: Transonymizace. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny. Eds. P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2017b, s. 1895. Dostupný na: <https://www.czechency.org/slovník/TRANSYNYMIZACE>. [cit. 10. 12. 2020].

PODOESKAJA, Natalia V.: Slovar' russkoj onomastičeskoj terminologii. Moskva: Nauka 1978. 199 s.

POKORNÁ, Eva: Apelativizovaná jména v české slovní zásobě. In: Slovo a slovesnost, 1978, roč. 39, č. 2, s. 116 – 124.

SOKOLOVÁ, Miloslava – MOŠKO, Gustáv – ŠIMON, František – BENKO, Vladimír: Morfológický slovník slovenčiny. Prešov: Náuka 1999. 530 s.

SOKOLOVÁ, Miloslava – OLOŠTIAK, Martin – IVANOVÁ, Martina et al.: Slovník koreňových morfév slovenčiny. 1. vyd. Prešov: FF PU v Prešove 2005. 684 s. (2. vyd. 2007, 3. vyd. 2012.)

STOCKWELL, Robert – MINKOVA, Donka: English Words: History and Structure. Cambridge: Cambridge University Press 2001. 208 s.

STRANDBERG, Svante: River Names. In: The Oxford Handbook of Names and Naming. Ed. C. Hough. Oxford: Oxford University Press 2016, s. 104 – 114.

SUPERANSKAJA, Alexandra V. et al.: Teorija i metodika onomastičeskich issledovanij. Moskva: Nauka 1986. 254 s.

SVOBODA, Jan et al.: Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky. Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, 1973, roč. 14, č. 1, s. 1 – 280.

ŠALINGOVÁ, Mária: Apelativizácia vlastných mien ako lexikálnosémantický proces. In: IV. slovenská onomastická konferencia. Zborník materiálov. Red. M. Majtán: Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1973, s. 219 – 232.

ŠRÁMEK, Rudolf: Úvod do obecné onomastiky. Brno: Masarykova univerzita 1999. 191 s. + 19 s. mapy.

ŠRÁMEK, Rudolf: Transonymizace v propriální nominaci. In: Folia onomastica Croatica, 12 – 13. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti 2003 – 2004, s. 499 – 508.

TUŠKOVÁ, Jana Marie: Transonymizace oikonym a její projevy v morfologické rovině. In: Acta onomastica, 2012, roč. 53, s. 323 – 333.